

ANAMIN DİLİ

Karin Karakaşlı

Çocukken sadece evin, sadece yuvandır dil çünkü ilk orada meram anlatman gerekir. İlk orada ulaşmayı istediğin birilerin, anlatmayı istediğin bir şeylerin olur. Zaten sana hayat veren canlının adıyla, ‘ana’yla anılmasının nedeni de budur dilin. Anadil senin rahim içindeki güvenli kuytunun, şimdi artık dışarda olduğun için giderek uzaklaşan ama yine de hep duyduğun yankısıdır.

O yüzden de anadilin sana yasaklandığında, doğal bir ifade aracından çıkarılıp siyasi öcüye dönüştürüldüğünde, esas olarak kendini kaybedersin. Bedenine yabancılaşmak gibi cismani ağırlığıyla hissedersin onun yokluğunu, azalırın. Ayağının altındaki zemini kaybedersin.

Ben çocukken, öyle henüz kimlik politikalarını terennüm edebilecek yaşların uzağındaiken, konuştuğum dili sadece anadil değil, dünyanın dili sanırdım. Öyle ya, madem benim bütün dünyam olan evimi kapsıyor, o zaman herkes benim gibi konuşuyor olmalıydı. Sonra sokağa çıktım ve başka sesler duydum. O başka seslerin tekabül ettiği bir anlam dünyası olduğunu fark ettim. O idrak ânıyla birlikte adı konuldu bir şeylerin. Artık iki dilim vardı: evimin dili Ermenice ile sokağın dili Türkçe.

İlkokulda iki dilimin iki rengi oldu. Memlekette iki çeşit kap kâğıdı vardı. Kırmızı olanla Türkçe defter kitapları kaplardık, mavi olanla da Ermeniceleri. Şimdi sorsanız, bir yerde bunun yönetmeliği mi var ya da özel olarak mı böyle istendi, hatırlamıyorum bile. Ama bildiğim, bu yazılı olmayan kurallarla sabit düzen hiç değişmezdi. Ve ASALA saldırıları ile ülkede ortam gerildiğinde annelerim de ikiye ayrılır oldu: sokağın kırmızı Türkçe anneleri ve evin mavi Ermenice mamaları.

Derken hayat çeşitlendi. İkidilli bir çocuk olarak yeni diller öğrenmek üzere ortaokula gönderildiğimde dil ağaçlarını inceledim hevesle çünkü artık seçimlerim, tercihlerim olacak denli büyümüşüm. Ve matematik ne kadar uzaksa, dilin formülü, sözün sırrı o denli yakındı ruhuma. Günün birinde tarih dersinde konu Kürtlere gelip de hoca “Zaten Kürtçe diye bir şey de yok. Dağda insanların ayaklarının altındaki kart kurt sesi...” şeklindeki o efsanevi söylevine başladığında yine bir çocuğun saf şaşkınlığıydı yaşadığım. “Olur mu hocam? Kürtçe Hint-Avrupa ağacının dalı...”

Şimdi acıyla gülümserim o ânıma. O güne kadar hiç Kürt arkadaşım olmamış. Devlet politikalarından bihaberim. Ama dil ağacımı seviyorum ve o dalın hakkını korumak

istiyorum. Hepsi bu kadar. Hoca afallamıştı, hiç unutmam çünkü iyi niyet ve safiyet gafil avlar karşındakini, gardın düşer bu hesap kitapsızlık karşısında.

Sonraları Anadolu'nun o ezgili dilini işittim ve onu sadece Kürtler için değil, kendim için de istemeyi öğrendim. Bana bu kadar yakın ve bu kadar uzak olması acıttı canımı. Onun derin sözlü tarihinde toprağın ruhu saklıydı, kavimlerin hikâyesiydi anlatılan ve insanlığa mirastı. Kürtçe gibi Anadolu'da artık konuşanı kalmadığı için yitip giden, bir dönemin Van, Muş ve benzeri Ermeni lehçeleri de acıttı içimi. Hesapta Ermenice eğitim-öğretimin önünde engel yoktu. Ama önce aydınları toplatılarak kökünden kesilen dil 1915'in darbesini içinde taşıyordu. Cumhuriyet tarihi boyunca da sürdü o azalma. Toprak kaydı. Varlık Vergisi ve 6-7 Eylül provokasyonunun da etkisiyle sürekli göçler veren bir zamanların Anadolu halkı, İstanbul'da yaşayan sınırlı bir cemaate dönüştürüldükçe öğretilmiş korkunun altında titreşen dil de lâl olacaktı giderek. "Vatandaş Türkçe konuş" denen bir sokakta mutlu şarkısını söylemeye çekinecekti. O yüzden de bugün Ermenicenin sınavı görece haklar arasından doğal konuşma, yaşama alanını yaratmak ve kendi çocuğuna yabancı dil gibi öğretilmeyecek biçimde asilimasyona direnmektir; antika bir obje gibi büfeye kaldırılmak değil, sofraların günlük, şenlikli tabak çanak gürültüsü içinde var olabilmektir.

Beri yanda ise Kürt halkı zaten konuştuğu dilin meşru zeminini talep ediyor. Dilin hakkının teslim edilmesini, itibarının iadesini istiyor aslında. İlkokul sıralarında ne dendiğini bile anlamadan terli elleriyle oturan çocukların derdine anlayış bekliyor. Şu basit gerçeğin ilikte hissedilmesini: Anadilinden koparılan çocuğun başka bir dile de hayrı olmaz ki...

Dillere olan aşkı beni sonradan çeviri mesleğine yöneltti. Varlığım olan Ermeniceyi, tutkunu olduğum Türkçeyi yanıma alıp yeni dillerin peşine düştüm. Ama uzak diyarların yabancı dilleri bu denli prestijle ve rahatlıkla ulaşılabilir kılınmışken, yanibaşımda bu toprağa dair anlatacakları olan Kürtçenin ya da tarihin tanığı Osmanlıcanın hep özel çabayla bulunur olması canımı acıttı. Canım acıdikça da o kart kurt seslerini duydum. Hep uzak düşürüldüğüm, tuhaf işaretlere dönüşen eski harfleri okşadım. Başka dilde oldukça sorun yaratmayan harflerin Kürtçedeki sürgününe tanık oldum, utandım.

Dil canlıdır, sadece ifade etmez, kendi bir başına varlığıyla bir şeyler anlatır. Ona nasıl davranıldığı da bizi tanımlar aslında. Ve gördüm ki aslında diller arası değil dil içi çeviri gerekiyormuş en çok anlaşmak için. Birbirimizin anasının diline de sahip çıkmayı gerektiriyormuş hayat denen koca sınav. Ve başka dillerin şarkısını söylemekmiş insan olmanın güzelliğı. Gerisi çok boş, gerisi hep o bildik kart kurt hikâye.